

Gönül Gök¹
Dilek Erbaş²

Okulöncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşleri ve Önerileri³

Özet

Bu araştırmanın amacı, kaynaştırma uygulaması yapılmakta olan beş okulöncesi eğitim kurumunda görev yapan ve sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini ve önerilerini belirlemektir. Araştırmada niteliksel araştırma yöntemi kullanılmış ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan 10 öğretmenle yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, tümevarımsal veri analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Tümevarımsal veri analizi sonucunda veriler temalar haline dönüştürülmüş ve araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır. Bu araştırmanın bulgularına dayalı olarak, öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminin gerekliliği hakkında olumlu görüşlere sahip oldukları ancak sınıflarındaki ve okullarındaki kaynaştırma uygulamalarında genel olarak sorunlar yaşadıkları söylenebilir. Öğretmenler kaynaştırma eğitimi ile ilgili çok az bilgi sahibi olduklarını, bu bilgilerin onlar için yetersiz olduğunu ve kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmamalarının sınıflarındaki kaynaştırma uygulamasında yetersiz kalmalarına ve sorunlar yaşamalarına neden olduğunu belirtmişlerdir. Kaynaştırma uygulamasının özel gereksinimli öğrencilere pek çok yararı olduğunu belirten öğretmenlerin çoğunluğu, görme ve ileri derecede zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin okulöncesi eğitim kurumlarında kaynaştırılmasının uygun olmadığını, diğer özel gereksinimli öğrencilerin öğrenebildiği sürece kaynaştırma eğitimine alınması gerektiğini dile getirmişlerdir. Ayrıca araştırma sonucunda öğretmenler ülkemizde kaynaştırma eğitiminin uygulanabilmesi için çeşitli önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimli öğrenci, okulöncesi eğitim.

¹ M.A., E-posta: gonulgok84@hotmail.com

² Prof. Dr. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, E-posta: derbas@erciyes.edu.tr

³Bu çalışma birinci yazarın Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanmış olan yüksek lisans tezidir.

Giriş

Bireyin yaşadığı çevreye uyumunu ve bireylerin yeteneklerinin gelişimine fırsat sağlayan eğitim, sürekli değişen koşullara uyum, insanda var olan yeteneklerinin gelişimine olanak sağlayabilmesi ve olumlu davranış değişikliklerinin meydana gelebilmesi için insan hayatında mümkün olduğu kadar sistemli ve erken bir biçimde yer almalıdır. Ancak, genel eğitimde bazı uyarlamalar yapılmadan farklı gruptaki ve özellikteki her bireyin eğitimden yararlanabilmesi mümkün olamamaktadır. Buradan yola çıkılarak özel eğitimin tanımlarına bakıldığında özel eğitim, 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede (KHK) özel gereksinimli bireylere, uygun ortamlarda verilen eğitim olarak kullanılmaktadır. 573 sayılı KHK’de belirtildiği üzere özel gereksinimli bireyler kendi içlerinde farklı gruplara ayrılırken, özel eğitim ortamları da kendi içinde farklılaşmakla birlikte özel gereksinimli bireylerin normal eğitim okullarındaki normal sınıflara yerleştirilme biçimi “kaynaştırma” olarak adlandırılmaktadır. Alanyazındaki tanımlardan yola çıkılarak kaynaştırma, “Özel gereksinimli bireylerin toplumun bir üyesi olabilmelerini sağlamak için gerekli destek ve hizmetler sağlanarak, en uygun ve erken dönemde, en az kısıtlayıcı eğitim ortamlarında eğitim görmesi” olarak tanımlanabilir (Kırcaali-İftar, 1992; Lewis ve Doorlag, 1987; O.E.C.D., 1995; Olson, Murphy ve Olson, 1999).

Alanyazındaki okulöncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi çalışmaları incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun kaynaştırma ile ilgili belirli etkinliklerde zorlandıkları görülmekle birlikte, kaynaştırma öğrencilerinin etkinliklere genel olarak katıldığı saptanırken, bazı etkinliklerde öğrencilerin başarısızlık yaşadığı sonucuna varılmıştır (Karamanlı, 1998; Yavuz 2004). Ayrıca bu çalışmalar incelendiğinde etkinlikler sürecinde kaynaştırma ile ilgili verim alınabilmesi için hizmet içi eğitime ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir (Brown, Bergen, House, Hitle ve Dickerson, 2000; Karamanlı, 1998; Yavuz 2004).

Türkiye’de kaynaştırma ile ilgili pek çok araştırma yürütüldüğü görülmektedir (Atay, 1995; Batu, 1998; Karamanlı, 1998; Kaya, 2005; Özbaba, 2000; Uysal, 1995; Varlıer, 2004; Yavuz 2004). Bugüne kadar yürütülen çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların genellikle nicel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirildiği görülmektedir. Anketler ya da yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanan nicel veriler, deneklerin gerçek düşüncelerini ifade edebilmelerini sınırlaması nedeniyle eleştirilmektedir (Gay, 1987). Nicel araştırma yöntemleri araştırmaya katılanların düşüncelerini derinlemesine ifade etmelerine olanak sağlayamadığı için, günümüzde genel ve özel eğitim alanlarında nitel araştırmalar giderek önem kazanmaktadır. Son yıllarda dünyada ve Türkiye’de eğitim ve özel eğitim alanında, deneklerin gerçek düşüncelerini ifade edebilmelerine fırsat sağlayan nitel araştırmaların sayıları giderek artmaktadır. Dolayısıyla, kaynaştırma konusunda yapılan nitel araştırmalar da günümüzde sınırlı olmakla birlikte gün geçtikçe çoğalmaktadır (Batu, 1998; Kaya, 2005; Varlıer 2004).

Batu (1998) nitel araştırma yöntemi ile yaptığı araştırmasında, özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya

ilişkin görüşlerini ve önerilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla verilerin toplanması, niteliksel veri toplama yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya okulda görev yapan 19 öğretmen katılmıştır. Görüşmelerde önceden hazırlanan görüşme soruları öğretmenlere araştırmacı tarafından sorulmuş ve görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, kimi öğretmenler zihin özürlü öğrencileri, kimileri ise işitme özürlü öğrencileri kaynaştırılmaya uygun bulmuştur. Öğretmenler genel olarak zihin ve işitme özürlü olan kaynaştırma öğrencilerini meslek/branş derslerinde kültür derslerinde olduklarından daha başarılı bulmuşlardır. Öğretmenlerin bir kısmı kaynaştırma öğrencileri için sınıflarında değişiklik yaparken, bir kısmı ise bu duruma gerek duymamıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu kaynaştırma konusunda hem kendilerinin hem de sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin bilgilendirilmeye ihtiyaçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler ailelerle bütünlük sağlanması konusunda da hemfikir olarak görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler kaynaştırma öğrencilerinin özellikle sosyal açıdan büyük bir ilerleme kaydettiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler kaynaştırma uygulamalarındaki başarı ve sınırlılıklar konusunda da aynı görüşler belirterek MEB'den, okul yönetiminden ve okuldan benzer taleplerde bulunmuşlardır.

Varlıer (2004) nitel araştırma yöntemi ile yaptığı araştırmasında, okulöncesi eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin okulöncesi eğitime katılmalarına yönelik görüş ve önerilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla verilerin toplanması, nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Araştırma amacı ile toplam 18 okulda, 30 katılımcı ile görüşme yapılmış, ses kayıt cihazı kullanılarak görüşme soruları katılımcılara yöneltilmiştir. Araştırma sonucunda, tüm öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin okulöncesi eğitim alması gerektiği konusunda birleşmektedirler. Ancak bu eğitimin kaynaştırma ortamlarında yapılması konusunda bazı öğretmenler istekli görünürken bazıları ise bu eğitimin farklı okullarda yapılması gerektiğini savunmuşlardır. Araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında yaşadıkları sorunların çözümü için yaptıkları önerilerde ise, ilk sırayı ve en fazla frekansı değişik yollarla (seminer, konferans, toplantı vb.) bilgi gereksiniminin karşılanması önerisi almaktadır.

Kaya (2005) nitel araştırma yöntemi ile yaptığı araştırmasında, ilköğretim okulları ve anaokullarında görev yapan anasınıfı öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi uygulamalarında yeterlilik düzeylerinin ne olduğunu saptamayı amaçlamıştır. Bu amaçla verilerin toplanması, nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya ölçüt örnekleme yöntemiyle 20 öğretmen seçilmiş ve araştırmada ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin lisans eğitimlerinde aldıkları özel eğitim dersi sayesinde özel gereksinimli çocukların gelişimlerini ve özelliklerini bildikleri görülmüştür. Anasınıfı öğretmenlerinin çoğunluğu kendilerini özel gereksinimli çocukların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz bulmuşlardır. Öğretmenler özel gereksinimli çocukların özbakım alanından ziyade akademik, sosyal, duygusal, bilişsel alanlarını destekleyici etkinliklere yer verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Anasınıfı öğretmenleri özel gereksinimli çocukların aileleriyle daha çok işbirliği içinde olduklarını belirtirken, uzmanlarla bu

konuda işbirliği yapamadıklarını dile getirmişlerdir. Anasınıfı öğretmenleri kaynaştırmayla ilgili mevzuat eksikliklerinin olduğunu belirtirken, konu ile ilgili hizmet-içi eğitim seminerlerinin eksikliğinden bahsetmişler; ayrıca, fiziki koşulların kaynaştırmaya uygun olmadığını da belirtmişlerdir.

Yürütülen araştırmaların amaçlarının öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerini ve önerilerini belirleme ile öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi uygulamalarında yeterlilik düzeylerinin ne olduğunu saptamaya yönelik olduğu görülmektedir. Araştırmaların tümünde verilerin toplanması, nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmaların tümünde öğretmenlerle izin alınarak görüşmeler araştırmacı tarafından yapılmış ve görüşmelerde veriler ses kayıt cihazı ile toplanmıştır. Araştırmalarda verilerin analizi tümevarım analizi, sayısal analiz ve içerik analizi gibi farklı yöntemlerle yapılmıştır.

Türkiye’de okulöncesi eğitim kurumlarındaki özel gereksinimli öğrencilerin, normal eğitim ortamlarında kaynaştırılmasıyla ilgili yürütülmüş araştırmalar olmakla birlikte, nitel araştırma yöntemi kullanılarak yürütülmüş az sayıda çalışmaya rastlanılmıştır (Batu, 1998; Kaya, 2005; Varlıer, 2004). Dolayısıyla bu çalışmada, Nevşehir ilinde bulunan okulöncesi eğitim kurumundaki kaynaştırma çalışmalarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak niteliksel araştırma yöntemleri kullanılarak incelenmesi hedeflenmiştir.

Bu araştırmanın genel amacı, Nevşehir ili merkezinde bulunan okulöncesi eğitim kurumlarında sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin, kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinin ve önerilerinin belirlenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin;

1. Okulöncesi eğitim kurumlarındaki kaynaştırma eğitimi ile ilgili görüşleri nelerdir?
2. Okulöncesi eğitim kurumlarındaki kaynaştırma eğitiminin başarılı yönlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Okulöncesi eğitim kurumlarındaki kaynaştırma eğitiminin başarısını etkileyen etmenlere ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Okulöncesi eğitim kurumlarındaki kaynaştırma eğitiminin başarısını artırmaya ilişkin önerileri ve beklentileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

Kaynaştırma uygulaması yapan ve araştırmaya dâhil edilmek istenen okullar belirlendikten sonra bu okullar araştırmacı tarafından telefonla aranarak, araştırma hakkında bilgi verilmiş ve araştırmanın yürütülebilmesi için öncelikle okul müdürlerinden izin alınmıştır.

Araştırmacı okul müdürlerinin ön görüşme için uygun gördükleri zamanlarda okullara giderek, araştırmaya katılacak öğretmenlere araştırmanın amacı ve nasıl yürütüleceği hakkında bilgiler vermiştir. Yapılan ön görüşmelerde araştırmacı, gönüllü olan öğretmenlerden sözleşmeleri imzalamalarını ve kendileri için uygun olan zamanları belirterek randevu tarihlerini belirlemelerini istemiştir. Hazırlanan bu sözleşmelerde araştırmanın amacı ve nasıl yürütüleceği ile görüşme ilkeleri açık olarak belirtilmiştir. Yapılan ön görüşmelerin ardından görüşülen 10 öğretmenin hepsi araştırmaya katılmak istediklerini belirterek randevu tarihlerini sözleşmelere yazmışlardır. Bunların yanı sıra, görüşmeyi kabul etmelerine rağmen, öğretmenlerden bazıları sözleşmeye kendi isimlerini yazmak ve sözleşmeyi imzalamak istemediklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılmayı kabul eden 10 öğretmenin hepsi, araştırmanın sonuna kadar araştırmaya katılım sağlamış ve araştırma 10 öğretmenle yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcılarını halen ilköğretim okullarının anasınıflarında ya da ana okullarda görev yapan, özel gereksinimli öğrenci ile çalışmakta olan anasınıfı öğretmenleri oluşturmaktadır. Öğretmenlerin cinsiyetlerinin hepsinin kadın olduğu, eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; bir öğretmenin lise, diğer dokuz öğretmenin ise lisans derecesine sahip oldukları, ortalama mesleki deneyimlerinin yedi buçuk yıl olduğu belirlenmiştir.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları okul ve sınıflarda uygulanan kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerini ve önerilerini belirlemek üzere yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve nitel olarak tümevarım analizi tekniğiyle analiz edilmiştir.

Nitel araştırma, bir alanda derinlemesine veri toplanmasını içeren bir araştırma biçimidir. Veriler uzun bir süre içinde, farklı değişkenlerle ilgili olarak doğal ortamlarda toplanmaktadır (Gay, 1987). Nitel araştırmada çoğunlukla üç tür veri toplanmaktadır. Bunlar “çevreyle ilgili veri”, “süreçle ilgili veri” ve “algılarla ilgili veri”dir (LeCompte ve Goetz, 1982). Bu üç tür veriyi toplamak için araştırmacının bazı nitel veri toplama yöntemlerini kullanması gerekir. Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama yöntemi vardır: “görüşme”, “gözlem” ve “yazılı dokümanların incelenmesi” (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırmanın verileri ise, derinlemesine verilmiş yanıtların nitel olarak analiz edilebilmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır.

Görüşme genellikle bir kişiyle ya da grupta yapılan amaçlı söyleşilerdir. Ancak, görüşme sırasındaki söyleşiler, araştırmacı tarafından karşıdaki kişiden bilgi almak amacıyla yönlendirilmektedir (Patton, 1990). Alanyazında genellikle “yapılandırılmış görüşme” ve “yapılandırılmamış görüşme” olmak üzere iki görüşme türünden söz edilir. Yarı-yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşmeler ile yapılandırılmamış görüşmeler arasında yer alan görüşme türüdür. Yarı yapılandırılmış görüşmeler için, tüm görüşmelerde kullanılmak üzere bir dizi soru hazırlanır. Kendileriyle görüşülen kişilerin hepsine sorular aynı sırayla sorulur; ancak görüşülen kişinin görüşme sırasında soruları

istediği genişlikte yanıtlamasına izin verilir. Bu tür görüşmelerde, görüşmeci soruları sorarken kendisiyle görüşme yapılan kişiye, gereklikçe sorularla ilgili ek açıklamalar yapabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla, hem bir objektiflik hem de derinlik sağlanmış olur (Gay, 1987; Berg, 1998).

Verilerin Toplanması Süreci

Araştırmada verileri toplamak amacıyla görüşme formları oluşturulmuştur. Bu görüşme formları hazırlanmadan önce alanyazın taraması yapılarak formda yer alabilecek olası görüşme soruları oluşturulmuştur. Görüşme sorularındaki 13. soru diğer sorulardan farklı olarak hazırlanmış, öğretmenlerin bilgi eksiklikleri nedeniyle destek hizmet türlerini bilmeyecekleri düşünülmüş ve öğretmenlere üç şık yöneltilerek bu şıklar arasından bir seçim yapmaları ve yaptıkları seçimleri nedenleriyle açıklamaları istenmiştir. Görüşme soruları hazırlandıktan sonra alanda çalışan iki uzmandan görüş alınmış ve görüşler doğrultusunda sorular gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir. Veri toplamak amacıyla görüşme formlarının yanı sıra bir ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler esnasında katılımcılara sorulan sorular sırasıyla aşağıda verilmiştir:

1. Kendinizi tanıtır mısınız? (Mezuniyetiniz yer ve yıl, kaç yıldır anasınıfı öğretmenisiniz?)
2. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimine yönelik bir eğitim aldınız mı? (Kurs, ders, hizmet-içi eğitim)
3. Size göre hangi öğrenciler okulöncesi eğitimde kaynaştırılmalı, hangileri kaynaştırılmamalı?
4. Size göre sınıfınızdaki kaynaştırma uygulamalarının başarılı olan yönleri nelerdir?
5. Sınıfınızdaki kaynaştırma uygulamalarının başarılı olmasındaki en önemli faktörler nelerdir?
6. Size göre sınıfınızdaki kaynaştırma uygulamasındaki sorunlar nelerdir?
7. Sınıfınızdaki kaynaştırma uygulamalarındaki sorunların, sınırlılıkların ve başarısızlıkların nedenleri nelerdir?
8. Sınıfınızdaki kaynaştırma uygulamasının daha başarılı olabilmesi için;
 - a. Milli Eğitim Bakanlığı'ndan
 - b. Okul idaresinden
 - c. Diğer öğretmenlerden
 - d. Sınıfınızdaki normal öğrencilerden
 - e. Kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinden beklentileriniz nelerdir?
9. Sizce kaynaştırma öğrencisinin katılabileceği ve katılamayacağı etkinlikler hangileridir?
10. Sizce kaynaştırma eğitiminde hangi özür türünde hangi etkinliklerin yaptırılması zor olur?
11. Siz kaynaştırma öğrencisi için kendi dersinizdeki etkinliklerde ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz?
12. Genelde okul öncesi eğitimde kaynaştırmadan neler umuyorsunuz?
13. Size kaynaştırma öğrencisinin gereksinim duyduğu etkinliklerde
 - a. Sınıftan ayrı bir ortamda özel eğitim uzmanlarından destek alacağı kaynak oda desteği,

- b. Sınıf içinde sizin dersiniz sırasında, özel eğitim uzmanının kaynaştırma öğrencisine destek sağlayacağı sınıf-içi yardım ya da
- c. Size uygun olan zamanlarda dersiniz esnasında meydana gelen sorunların çözümüne yardımcı olmak amacıyla sınıf dışında bir özel eğitim uzmanının danışmanlığı sağlansa, hangi destek hizmet türünü tercih edersiniz? Neden?

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin imzaladıkları sözleşmelerde yer alan randevu tarihlerine uyularak görüşmeler yapılmıştır. Daha sonra birinci görüşmelerin ardından görüşme sorularına verilen yanıtların yetersiz olduğunun saptanması sonucunda ikinci görüşmelere ihtiyaç duyulmuş ve okullar telefonla aranarak öğretmenlerden ikinci görüşme için randevu istenmiştir.

Yapılan birinci görüşmelerin dört tanesi sınıf dışındaki misafir bekleme odasında, bir tanesi okul mutfağında, beş tanesi ise sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. İkinci görüşmelerde ise, farklı olarak üç öğretmen bilgisayardan görüşme yapmak istediği için elektronik posta yolunu tercih etmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere görüşme öncesinde, verilerin kayıt edilmesi sırasında bir eksiklik olmaması ve görüşmenin akışının bozulmaması için, görüşmenin ses kayıt cihazına kayıt edileceği ve bu kayıtların sadece araştırmacı tarafından dinleneceği yani gizli olacağı bir kez daha ifade edilmiştir. Araştırmacı ses kaydı dışında araştırma açısından önem taşıyan bazı ayrıntıları ve gözlemlerini not ettiği bir günlük tutmuştur.

Görüşmeler öncesinde katılımcılara görüşmelerde kendilerinin belirledikleri kod ismi kullanacakları tekrar hatırlatılmıştır. Görüşmeler esnasında öğretmenlere 13 soru sırasıyla sorulmuş ve her görüşme yaklaşık 20 ile 40 dakika arasında sürmüştür.

Verilerin Dökümü ve Analizi

Birinci görüşmeler tamamlandıktan sonra, ses kayıtlarının yazıya dökümü işlemi yapılmıştır. Kayıt dökümlerinden sonra her öğretmenin görüşmeleri araştırmacı tarafından gözden geçirilmiş ve eksik bulunan sorular not edilerek ikinci görüşmelerde bu sorulara değinilmiştir. Kayıtların dökümünde her konuşma aynen, hiç düzeltme yapılmadan ve sıraya uygun olarak yazılmıştır. Döküm işleminin ardından veriler bilgisayara bir form şeklinde yüklenmiştir. Yüklenen verilerin sunumunu kolaylaştırmak amaçlı her bir satıra satır numarası verilmiş ve bu satır numaraları bulguların sunumu sırasında öğretmenlerin konuşma alıntılarının sonuna eklenmiştir. Tüm verilerin dökümlerinin ardından alandan bir uzman rastgele seçilen iki kaseti dinleyerek, dökümlerinin doğru olup olmadığını kontrolünü yapmış ve veri dökümlerinin eksiksiz olduğuna karar verilmiştir.

Veri analizi öncesinde verilerle ilgili güvenilirlik çalışması yapılmış ve bu güvenilirlik çalışması için alandan iki uzman görev almıştır. Güvenilirlik çalışması için 10 kaset arasından iki kaset rastgele seçilmiş ve bu iki kasetin birer kopyası ile Betimsel İndeks,

Görüşmeci Yorumu ve Genel Yorum bölümleri yazılmamış olan dökümleri uzmanlara verilmiştir. İki uzman görüşme kayıtlarını dinleyerek, iki kasetin dökümlerinin Betimsel İndeks, Görüşmeci Yorumu ve Genel Yorum kısımlarını kendileri yazmışlardır. Daha sonra uzmanların kayıtları ile araştırmacının kayıtları karşılaştırılarak, araştırmacı ile uzmanların görüşme dökümlerinden aynı anlamı çıkarıp çıkarmadıklarına, yorumlarda benzer ifadeleri kullanıp kullanmadıklarına bakılmıştır. Betimsel İndeks ve Görüşmeci Yorumu bölümlerinde iki uzman ve araştırmacı arasında tutarlılık sağlanmıştır.

Araştırmacı veri döküm işleminin tümünü kendisi yaptıktan sonra, verilerin analiz işlemi için tümevarım analizi yöntemini tercih etmiştir. Araştırmacı verilerin tümevarım yöntemiyle analizini gerçekleştirmek için, elde edilen verilerden kategoriler oluşturmuştur. Var olan bilgiler azaltılma amaçlı organize edilerek kategorilere ayrılmış ve kodlanmıştır.

Kesilen kodların dosyalanmasının ardından temaların oluşturulması işlemine geçilmiştir. Bogdan ve Biklen'e (1992) göre, temalar araştırmacının verilerinden ortaya çıkardığı kavramlardır. Araştırmacı öğretmenlerin görüşme sırasında kullandıkları ifadelerle, verilerde yer alan bilgilere dayanarak temalar oluşturmuştur.

Araştırmacı temaları oluşturma işleminde öncelikle kodlama dosyalarındaki verileri okumuş ardından aynı başlık altında toplayabileceği verilere birer başlık vermiş ve bu başlıklara uygun öğretmen konuşmalarından alıntılar yaparak verileri düzenlemiştir. Bu işlem sonucunda elde edilen başlıklar araştırmacının temalarını, alt başlıklar ise alt-temalarını oluşturmuştur.

Araştırmacının temalarını oluşturmasının ardından alandan bir uzman, rastgele seçilen iki kodlama dosyasıyla ilgili temalar ve alt-temalar oluşturmuştur. Daha sonra uzmanın ve araştırmacının temaları ve alt-temaları karşılaştırılmış, görüş birliği olan temalar aynen bırakılmış, görüş ayrılığı olan temalar araştırmacı ve uzman tarafından birlikte okunmuş ve üzerinde tartışılıp uzlaşma sağlanacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Daha sonra yapılan çalışmaların kontrolü için alandan ikinci bir uzman uzlaşılan tema ve alt temaları incelemiştir. İkinci uzman araştırmayı daha basit, anlaşılır kılmak ve bulguların yorumunu kolaylaştırmak amacıyla araştırmacı ve birinci uzmanın belirledikleri 19 temayı birleştirerek 12 tema oluşturmuştur. Yapılan bu işlemlerin ardından araştırmacının veri analizi tamamlanmış ve araştırmacının bulgularına ulaşılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmacının bulgularını araştırmaya katılan öğretmenlerin sorulan sorular karşısında verdikleri cevaplardan elde edilen oniki tema ve her bir temanın alt temaları oluşturmaktadır. Araştırmacının bulgularını oluşturan temalar şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Öğretmenlerin özel gereksinimlilere yönelik eğitimleri
2. Kaynaştırılmaya uygun olan ve kaynaştırılmaya uygun olmayan öğrenciler
3. Kaynaştırmanın başarılı olan yönleri

4. Kaynaştırmanın başarısının nedenleri
5. Kaynaştırmada karşılaşılan sorunlar
6. Kaynaştırmada karşılaşılan sorunların nedenleri
7. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi için beklentileri ve önerileri
8. Kaynaştırma öğrencilerinin katılabileceği/katılamayacağı etkinlikler
9. Kaynaştırma eğitimindeki özür türleri için zor olan etkinlikler
10. Öğretmenlerin etkinliklerinde kaynaştırma öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmalar
11. Ülkemizde okulöncesi eğitimde kaynaştırmanın değerlendirilmesi
12. Öğretmenlerin tercih ettikleri destek hizmet türleri

Öğretmenlerin Özel Gereksinimlilere Yönelik Eğitimleri

Okullarda kendileriyle görüşme yapılan öğretmenler özel gereksinimlilere yönelik eğitim alıp almamaları konusunda farklı görüşler bildirmişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%90) özel gereksinimlilere yönelik eğitim aldıklarını ve bu eğitimin üniversitede özel eğitim dersi, kursta özel eğitim dersi ve rehberlik kursu şeklinde olduğunu belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerden sadece bir tanesi (%10) özel gereksinimlilere yönelik eğitim almadığını belirtmiştir. Aldıkları eğitimin yetersiz olduğunu Zarife Öğretmen “*Üniversitede yoğun olmayan ders aldık ama uygulamalar yapmadık onun için pek bilgiler aklımızda kalmadı.*”, Hatice Öğretmen “*Sadece üniversitedeki özel eğitim derslerinde yetersiz eğitim almıştım, ders saati çok azdı ve sadece bir yıldır bu eğitim.*” sözleriyle belirtmişlerdir. Bu araştırmanın bulguları öğretmenlerin aldıkları eğitimi yeterli görmediklerini, öğretmenlerin farklı özür grupları ile ilgili karşılaştıkları sorunları çözmede aldıkları eğitimin yetersiz kaldığını, kaynaştırma ile ilgili pek çok bilgiye gereksinim duyduklarını belirttiklerini ortaya koymuştur. Bu bulgular diğer araştırmaların bulgularıyla paralellik gösterir niteliktedir. Yürütülen araştırmalarda kaynaştırma uygulamalarında yer alan eğitimcilerin bilgilendirilme gereksinimi içinde oldukları belirtilmektedir (Atay, 1995; Batu, 1998; Sargın, 1999; Uysal, 1995).

Kaynaştırılmaya Uygun Olan ve Kaynaştırılmaya Uygun Olmayan Öğrenciler

Okullarda görüşmeye katılan öğretmenlerin kaynaştırılmaya daha uygun olduğunu düşündükleri ve kaynaştırılmaya uygun olmadığını düşündükleri öğrenciler farklılık göstermektedir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğunluğu (%80) görme özürlü öğrencilerin kaynaştırılmaması gerektiğini, bu öğrencilerin sınıfa hiçbir şekilde uyum sağlayamadıklarını, eğitim-öğretimde başarılı olamadıklarını düşündüklerini belirtirlerken, bazı öğretmenler ise görme özürlü öğrencilerin zihinsel gerilikleri olmaması nedeniyle öğrenebileceklerini ve kaynaştırılmasının uygun olduğunu dile getirmişlerdir. Görme özürlülerin kaynaştırılması gerektiğini, Emine Öğretmen “*Görme engelli öğrenci zekâ geriliği olmadığı için, zihinsel problemi olmadığı için sadece dinleyerek de rahatlıkla öğrenebilir, arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle sorun yaşamadan iletişime geçebilir ve yardımcı olursa sorun yaşanmaz*”, Zarife Öğretmen ise “*Zihinsel engelliye göre daha kolay kaynaştırılır görme engelli. Çünkü görme engelliler öğrenebilirler, algılayabilirler ve yönergeleri uygulayabilirler. Bu öğrenciler için yardımcıya gereksinim duyuluyor.*” sözleriyle belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan

öğretmenlerin görme özürlü öğrencilerle etkinliklerde daha çok ilgilenmeleri gerektiğini düşündükleri için, bu özür türünü kaynaştırılması zor olarak belirttikleri düşünülmektedir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin çoğunluğu (%80) işitme özürlü öğrencilerin cihazları yardımıyla duyup öğrenebildiklerini ve daha kolay kaynaştırılabileceklerini düşündüklerini belirtirlerken, bazı öğretmenler ise işitme özürlü öğrencilerin duyamayıp konuşamamaları nedeniyle iletişim ve öğrenme sorunları yaşadıklarını ve hiçbir şekilde sınıfa uyum sağlayamadıklarını dile getirmişlerdir. İşitme özürlülerin kaynaştırılması gerektiğini, Emel Öğretmen *“Ben işitme engelli öğrenciyle çalışıyorum, çok fazla sorun yaşamıyorum. İşitme engelli çocuk hareket edip yürüyebildiği, oynayabildiği, tuvaletini yapıp, yemek yiyebildiği, özbakımını gerçekleştirebildiği için kaynaştırılmalı.”*, Şule Öğretmen *“İşitme engelli öğrenciler kendi işlerini yapabildikleri, cihazlarla duyabildikleri, öğrenebildikleri ve yönergeleri anlayabildikleri için kaynaştırılabilirler.”*, Emine Öğretmen ise *“İşitme engelinin mental geriliği olmadığı için sorun yaşanmaz, kaynaştırılabilir, yardımcıya da çok fazla ihtiyaç duyulmaz”* sözleriyle belirtmişlerdir. Bu araştırmanın bulguları öğretmenlerin çoğunluğunun işitme özürlü çocukları cihazlarla duyup öğrenebildikleri, bağımsız hareket edebildikleri için kaynaştırmaya uygun bulduklarını ortaya koymuştur.

Görüşme yapılan öğretmenlerin yarısından fazlası (%60) fiziksel özürlü öğrencilerin zihinsel gerilikleri olmaması nedeniyle öğrenebileceklerini ve kaynaştırılmasının uygun olduğunu belirtirlerken, bazı öğretmenler ise anasınıflarında fiziksel düzenlemelerin yetersiz olması nedeniyle fiziksel özürlü öğrencilerin kaynaştırılmasının uygun olmadığını dile getirmişlerdir. Fiziksel özürlülerin kaynaştırılması gerektiğini, Elif Öğretmen *“Yanında yardımcıyla olabilir çünkü fiziksel engelliler öğrenebilirler, yönergeleri gerçekleştirirler ve zeki olabilirler.”*, Emine Öğretmen *“Öğrenebileceği için kaynaştırılabilirler ve diğer öğrencilerde bu sayede farklılıkları ve onlara saygı duymayı öğrenebilirler.”*, Şule öğretmen ise *“Ellerini kullanabiliyor, yemek yiyebiliyor ve faaliyetlerimize katılabiliyorsa kaynaştırılabilir. Fakat hem elini hem de ayağını kullanamazsa çok zor olur, birden fazla fiziksel engelli varsa kaynaştırmada çok zorlanılır.”* sözleriyle belirtmişlerdir. Bu araştırma bulguları öğretmenlerin fiziksel özürlü birden fazla olan kaynaştırma öğrencilerinin kaynaştırılmasında sorunlar yaşanacağı görüşünü savunduklarını ortaya koymuştur.

Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin bazılarının (%40) daha önce Down Sendromlu ve otistik özellikler gösteren öğrencilerle çalışmadıklarını ve karşılaşmadıklarını belirtmelerine rağmen, bu öğrenciler hakkında görüş bildirdikleri için öğretmenlerin öğrencilerle ilgili bilgilerinin olmadıklarının, kulaktan duyma bilgilere sahip olduklarının ve Down Sendromlular ve otistikler özellikler gösteren öğrencilere ilişkin görüşlerinin kesinlik belirtmediği düşünülmektedir. Down Sendromlu öğrencilerin kaynaştırılması gerektiğini, Ayşe Öğretmen *“Karşılaşmadım ama öğrenebildiği, oyun oynayabildiği için olabilir.”* sözleriyle belirtmiştir.

Görüşleri alınan öğretmenlerin yarıdan (%60) fazlası Down Sendromlu ve otistik çocukların öğrenebildikleri için kaynaştırılmasının uygun olduğunu belirtirlerken, bazı öğretmenler ise Down Sendromlu ve otistik çocukların şiddet içerikli, takıntılı davranışlara sahip oldukları ve ileri öğrenme problemi yaşamaları nedeniyle kaynaştırılmasının uygun olmadığını dile getirmişlerdir. Down Sendromlu ve otistik öğrencilerin kaynaştırılması gerektiğini, Pınar öğretmen “*Down Sendromlu zararsız, sakın, her şeyi anlayabiliyor, kaynaştırılmalı.*”, Nihal Öğretmen ise “*Otistik öğrenci zihin engeli az ise, baskıcı değilse, şiddet içermiyorsa, öğrenebilecek düzeyde ise kaynaştırılabilir.*” sözleriyle belirtmişlerdir. Yapılan görüşmeler öğretmenlerin Down Sendromlu ve otistik öğrenciler şiddet içeriyorsa ve ileri derecede zihinsel özre sahipse, kaynaştırılmasının uygun olmayacağını belirttiklerini ortaya koymuştur.

Görüşleri alınan öğretmenlerin tamamı (%100) üstün zekâlıların ve az zihin özürlülerin öğrenebildikleri için kaynaştırılmasının uygun olduğunu dile getirmişlerdir. Üstün zekâlı öğrencilerin ve az zihin özürlü öğrencilerin kaynaştırılması gerektiğini, Ayşe Öğretmen “*Üstün zekâlılarla öğrenme güçlüğü olmadığı için başarı sağlanır. Çocuk söylenileni alır, yönergeleri uygular, faaliyetlerini yapar. Özbakımını yerine getirir. İleri zekâlı büyük yaş grubuyla eğitim görmelidir.*”, Şule Öğretmen ise, “*Az zihinsel özürlüler az olsa da öğrenebildiği, becerilerini yapabildiği, kendi başına hareket edebildiği için çok ağır zihinsel engelli olmadıkça kaynaştırılabilir.*” sözleriyle belirtmişlerdir. Araştırma bulguları öğretmenlerin öğrencinin zihin özrünün derecesinin kaynaştırma eğitimini ve öğretimini etkilediğini belirttiklerini ortaya koymuştur.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin tamamı (%100) ileri derecede zihin özürlülerin öğrenememeleri nedeniyle kaynaştırılmalarının uygun olmadığını dile getirmişlerdir. Çok zihin özürlü öğrencilerin kaynaştırılmaması gerektiğini, Emine Öğretmen “*Zihinsel engelliler kaynaştırılırken zorluk yaşanır. Spastikler için uygun başka ortam yaratılmalıdır. En büyük sorun bu engelde yaşanıyor, öğrenemediği için öğretmen de öğrenci de sorun yaşıyor.*” sözleriyle belirtmiştir. Bu araştırmanın bulguları öğretmenlerin öğrencinin ileri derecede zihin özrünün öğrenmeyi olumsuz etkileyeceğini, öğrencinin öğrenemeyeceğini, etkinliklerde sürekli özel ilgi bekleyeceğini ve eğitim-öğretim sürecinin aksayacağını düşündüklerini ortaya koymuştur. Bu bulgular pek çok araştırmanın bulgularıyla paralellik gösterir niteliktedir (Atay, 1995; Batu, 1998; Baykoç, Dönmez ve diğ., 1997; Croll ve Moses, 1998; Macy ve Carter, 1978; Rule ve diğerleri, 1985; Sargın, 1999; Uysal, 1995).

Kaynaştırmanın Başarılı Olan Yönleri

Okullarda görüşleri alınan öğretmenlerin sınıflarındaki kaynaştırma eğitiminin başarılı olan yönleri hakkındaki düşünceleri farklılık göstermektedir. Görüşleri alınan öğretmenlerin büyük çoğunluğu, kaynaştırma öğrencilerinin sosyal açıdan (%90) ve dil alanında (%70) ciddi bir gelişim gösterdiklerini dile getirmişlerdir. Kaynaştırma öğrencisinin dil gelişiminin hızlandığını, Pınar Öğretmen “*En büyük başarı sosyal ve dil alanında görülüyor. Daha çok konuşup, kendisini daha iyi ifade ediyor.*”, sözleriyle belirtirken; sosyal gelişimin arttığını, Pınar Öğretmen “*Çocuk topluma kazandırılıyor, sosyalleşiyor, arkadaşlıkları güçleniyor. Öğrenci ilk geldiğinde kopuktu ve hem benimle*

hem arkadaşlarıyla iletişimi yoktu. Şimdi girişkenliği arttı sınıf dışında da daha girişken.” sözleriyle belirtmiştir. Görüşmeler öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ile sınıflarındaki özürli öğrencilerin sınıfa ve çevreye uyum sağlamaya başladıklarını, diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisini kabullenmeye başladıklarını, sınıf içindeki yardımlaşmanın arttığını ve kaynaştırma öğrencisinde ciddi sosyal gelişim gözlemlendiğini belirttiklerini ortaya koymuştur. Öğretmenler kaynaştırma sonucunda özel gereksinimli bireylerin sosyal becerilerinin ve dil becerilerinin geliştiğini ve bu gelişimin aile tarafından fark edildiğini belirtmişlerdir. Bu bulgular, diğer araştırmaların bulgularıyla paralellik gösterir niteliktedir (Batu, 1998; Janney ve diğ., 1995; Lewis ve Doorlag, 1987; Salend, 1998).

Kaynaştırmanın Başarısının Nedenleri

Okullarda kendileriyle görüşülen öğretmenlerin pek çoğu sınıflarındaki kaynaştırma eğitiminin başarılı olmasında etkili olan etmenler hakkında benzer görüşler bildirmişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%90), kaynaştırmanın başarıyla uygulanmasında rol oynayan etmenlerin başında kendilerini yani öğretmenleri, daha sonra kaynaştırma öğrencisinin arkadaşlarını, aileleri ve özel eğitim merkezlerini göstermektedirler. Genel olarak, kaynaştırma eğitiminin başarılı olmasındaki etmenler incelendiğinde, öğretmenlerin yukarıdaki sıralanan etmenlerin bu başarıyı etkilediğinden bahsettikleri görülmüş ve özellikle öğretmenler öğretmen-aile-öğrenci arasındaki işbirliğinin bu eğitimin başarısını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Görüşmelerde öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminin başarılı olmasındaki etmenleri belirtmek konusunda öncelik sırasına dizmedikleri ve bütün etmenlerin bu başarıda etkili olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Bu bulgular, diğer araştırmaların bulgularıyla paralellik gösterir niteliktedir (Batu, 1998; Stephens, Blackhurst ve Magliocca, 1982; Williams ve Fox, 1996).

Kaynaştırmada Karşılaşılan Sorunlar

Okullarda kendileriyle görüşme yapılan öğretmenlerin sınıflarındaki kaynaştırma eğitiminde karşılaştıkları sorunlar hakkındaki düşünceleri farklılık göstermektedir. Bu araştırmanın bulguları da öğretmenlerin çoğunluğunun (%70) kaynaştırma öğrencilerinin zihinsel alanda yetersizlikleri nedeniyle bilişsel alana dayalı etkinliklerde başarısız olma, dikkatsiz davranma, çabuk sıkılma gibi ciddi sorunlar ile öğrencilerin grup etkinliklerinde kuralı bozma, kendi istediğini yapma, eş bulamama, başarısız olma gibi sorunlar yaşadıklarını ayrıca konuşma problemleri nedeniyle de Türkçe, drama, müzik gibi dil alanına dayalı etkinliklerde başarısız olma, geç öğrenme, anlaşılama, sıkılma gibi sorunlar yaşadıklarını düşündüklerini ortaya koymuştur. Bilişsel etkinliklerde sorunlar yaşandığını, Elif Öğretmen “*Zihinsel engelinden dolayı bilişsel alana, öğrenmeye dayalı faaliyetlerde ilerleme göremiyorum, sorun yaşıyorum.*”, Nihal Öğretmen “*Genelde zihinsel etkinliklerdeki yönergelerime uymuyor, kendi bildiğini yapıyor.*”, Ayşe Öğretmen ise “*Bilişsel etkinliklerde özel ilgi istediği ve sınıfın düzeni bozulduğu için sorun yaşıyorum.*” sözleriyle belirtmişlerdir.

Görüşmelere katılan öğretmenlerin bir kısmı ise (%40), sınıflarındaki kaynaştırma eğitimi uygulamalarında kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencilerle ve ailelerle

sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Diğer öğrencilerle sorunlar yaşandığını, Hatice Öğretmen “Diğer çocuklar dalda geçiyor, çocukların alışması zor oluyor. Diğer öğrenciler dışlıyorlar, bütün okuldaki öğrenciler dışlıyor. Oyunlarda diğer öğrenciler onunla eş olmak istemiyorlar, onun elini tutmak istemiyorlar.” sözleriyle belirtmiştir. Ailelerle sorunlar yaşandığını ise, Emine Öğretmen “Velinin öğrencinin özrünü saklaması sorunlar yaratıyor.”, Zarife Öğretmen ise “Ailelerin olumsuz tepkilerinden dolayı da sorun yaşıyoruz.” sözleriyle belirtmişlerdir. Görüşmeler öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi sırasında sınıftaki normal öğrencilerin olumsuz tavırlarının ve normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin kaynaştırma öğrencisini sınıfta istememelerinin sorunlar yarattığını belirttiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca, görüşmeler öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisinin ailesinin durumu kabullenememe, gizleme ve öğrenci ile ilgilenmeme gibi davranışlar sergilemelerinden dolayı sorunlar yaşadıklarını belirttiklerini de ortaya koymuştur.

Kaynaştırmada Karşılaşılan Sorunların Nedenleri

Okullarda görüşleri alınan öğretmenler sınıflarındaki kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlara neden olan etmenler hakkında farklı görüşler bildirmişlerdir. Görüşleri alınan öğretmenlerin çoğunluğu (%70), sınıflarındaki kaynaştırma eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlara neden olan etmenlerden biri olarak kendilerinin kaynaştırma eğitimi konusunda yeterli eğitim almamalarını, diğer bir etmen olarak da öğrencilerin ileri derecede özür durumlarını belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin bir kısmı ise (%70), kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlara neden olan etkenler olarak sınıflarının olanaksızlıklarını ve sınıflarındaki diğer öğrenciler ile ailelerin olumsuz tavırlarını belirtmişlerdir. Eğitimsizlikten kaynaklanan sorunlar yaşandığını, Ayşe Öğretmen “Sorunların nedeni iyi bir eğitim almamış olmam.”, Emel Öğretmen “Eğitim almamamdan dolayı bazen yetersiz olmam bazı sorunların nedenidir.” sözleriyle belirtirlerken; İmkânsızlıklardan kaynaklanan sorunlar yaşandığını, Hatice Öğretmen “Sorunların nedeni imkânsızlıklardır. Yardımcının olmaması, öğrenci sayısının fazla olması.” sözleriyle belirtmiştir. Bu bulgular pek çok araştırmanın bulgusuyla paralellik gösterir niteliktedir (Atay, 1995; Batu, 1998; Ersoy, 2002; Sargın, 1999; Uysal, 1995; Varlıer, 2004). Görüşmelerde öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde sorunlar yaşamasında birçok nedenin etkili olduğu ve öğretmenlerin bu sorunları sıralamakta zorlandıkları; ancak en büyük etkenin öğretmenlerin görüşmelerde sık sık belirttikleri kendilerinin kaynaştırma eğitimi konusunda yeterli eğitim almamalarının olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimi İçin Beklentileri ve Önerileri

Okullarda kendileriyle görüşme yapılan öğretmenler kaynaştırmanın başarılı bir şekilde uygulanabilmesine yönelik olarak, çeşitli kurum ve kişilerden beklentilerini dile getirmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığından beklentilerde; görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğu (%80) Bakanlıktan kendilerine kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi vermesini, kaynaştırma eğitimi ile ilgili alt yapıyı sağlamasını isterlerken, bazı öğretmenler (%30) ise bu kurumdan ileri derecede özürlü öğrencileri kaynaştırma eğitimine almamasını, kaynaştırma öğrencileri için ayrı bir anasınıfı açmasını ve kurumlar ve öğretmenler arasında işbirliğini sağlamasını istediklerini belirtmişlerdir.

Milli Eğitim Bakanlığında beklentilerde ağır özürlerin sınıflara alınmamasını, Hatice Öğretmen *“Ağır derece olmayan, öğrenebilir çocuklar kaynaştırmaya alınmalı. Ağır derecede olanlar Milli Eğitim tarafından engellenmeli.”* sözleriyle belirtmiştir.

Okul yönetiminden beklentilerde; görüşülen öğretmenlerin çoğu (%60) okul yönetiminden sınıflara yardımcı personel sağlamasını, kurumlar ve öğretmenler arasında işbirliğini desteklemesini, sınıflara öğrencilerin eşit dağıtılması ve kaynaştırma eğitimi öncesinde öğretmenin kaynaştırma eğitimine gönüllü olup olmaması ile ilgili görüşünü almasını istediklerini belirtmişlerdir. Okul yönetiminden beklentilerde yardımcının sağlanmasını, Pınar Öğretmen *“Anasınıfına yardımcı sağlamalı, yardım yapmalı. Özellikle temizlik için yardımcı sağlamalı.”* sözleriyle belirtmiştir.

Kaynaştırma öğrencisinin ailesinden beklentilerde görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğu (%80) kaynaştırma öğrencisinin ailesinden kaynaştırma eğitiminde öğretmenle işbirliği içinde olmalarını, öğretmene karşı açık olmalarını, kaynaştırma öğrencisiyle ilgilenmelerini, kaynaştırma öğrencisine eğitim desteği sağlamalarını ve kaynaştırma öğrencisiyle ilgili olumlu tavır geliştirmelerini istediklerini belirtmişlerdir. Kaynaştırma öğrencisinin ailesinden beklentilerde işbirliği yapılmasını, Pınar Öğretmen *“Aile okulla, öğretmenle, çocukla daha çok ilgili olmalı. Ailenin öğretmenle sürekli diyalog halinde olmasını isterim.”*, Emel Öğretmen ise *“Ailelerden öğretmenle işbirliği yapmalarını, paylaşımcı olmalarını isterim.”* sözleriyle belirtmişlerdir. Bu bulgular pek çok araştırmanın bulgusuyla paralellik gösterir niteliktedir (Batu, 1998; Bradley ve West, 1994; Erturan, 2003; Jonney, Snell, Beers ve Raynes, 1995; Kasalı, 2002; Yavuz, 2005).

Kaynaştırma Öğrencilerinin Katılabileceği ve Katılamayacağı Etkinlikler

Okullarda görüşmeye katılan öğretmenler kaynaştırma öğrencisinin katılabileceği/katılamayacağı etkinlikler konusunda farklı görüşler bildirmişlerdir. Bu araştırma bulguları öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerinin serbest zaman etkinliğinde, müzik etkinliğinde, oyun ve hareket etkinliğinde rahat hareket edebileceğini, sıkılmayacağını, eğlenceli zaman geçirebileceğini, iletişim sorunları yaşamayacağını dile getirdiklerini ortaya koymuştur. Oyun etkinliğinin kaynaştırma öğrencisinin katılabileceği bir etkinlik olduğunu, Ayşe Öğretmen *“Oyun etkinliğinde rahatladığı, enerjisini dışa vurduğu için elverişli. Oyun çok kurallı ve bilişsel alanla ilgiliyse katılmak istemez.”*, Elif Öğretmen ise *“Kuralları karışık olmayan oyunları seviyor, başarıyor.”* sözleriyle belirtmişlerdir. Ayrıca, bu araştırmanın bulguları öğretmenlerin bilişsel beceri ve dikkat gerektiren Türkçe etkinliği, drama etkinliği, fen ve matematik etkinliği ve okuma-yazmaya hazırlık çalışmalarına kaynaştırma öğrencilerinin katılmasında sorunlar yaşanabileceğini de belirttiklerini ortaya koymuştur. Bilişsel alana dayalı etkinliklerin kaynaştırma öğrencisinin katılamayacağı bir etkinlik olduğunu, Hatice Öğretmen *“Bilişsel alandaki okuma yazmaya hazırlık etkinliği geri kaldığı için elverişsiz bir etkinliktir. Öğrencim zihinsel engelinin ve öğrenme güçlüğüünün olması nedeniyle bilişsel alanda geri kalıyor. Deneyleri yorumlarken, çalışma sayfalarını yaparken, kurallı sanat etkinliklerini tamamlarken zorlanıyor, yapmak istemiyor.”*, Emel Öğretmen ise *“Hareketli olduğu için dikkatini veremiyor, katılmak istemiyor, bilişsel alanda eksiklikleri var.”* sözleriyle belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bilişsel alana dayalı

etkinliklerde kaynaştırma öğrencisiyle sorunlar yaşanabileceğini düşünmelerinin nedeninin kaynaştırma öğrencilerinin genelde bilişsel becerilerinde eksikliklerinin olmasından ve bu etkinliklerde daha çok özel ilgi beklemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kaynaştırma Eğitimindeki Özür Türleri İçin Zor Olan Etkinlikler

Okullarda görüşleri alınan öğretmenler kaynaştırma eğitiminde karşılaştıkları özür tiplerine göre hangi etkinliklerin yaptırılmasının zor olduğu konusunda benzer görüşler bildirmişlerdir. Öğretmenler görme özürlüler için; sanat, drama, oyun ve hareket etkinliği ile okuma-yazmaya hazırlık çalışmasının, işitme özürlüler için; Türkçe, müzik ve drama etkinliğinin, fiziksel özürlüler için; oyun ve hareket, drama ve sanat etkinliğinin, Down Sendromlular ve otistikler için; okuma-yazmaya hazırlık çalışması ile sanat etkinliğinin, hiperaktifler için; sanat ve Türkçe etkinliğinin, zihinsel özürlüler için ise; okuma-yazmaya hazırlık çalışmasının, fen ve matematik ile drama etkinliğinin yaptırılmasının zor olacağını belirtmişlerdir. Öğrencilerin özür türlerine göre farklı etkinliklerde sorunlar yaşayabileceğini, Ayşe Öğretmen “Öğrenci eğer ellerini kullanamıyorsa sanat etkinliğinde çok zorluk yaşanır. El becerilerine dayalı olan ve küçük kasların gelişmesini sağlayan faaliyetlerin yapımı bu öğrenciler için imkânsız olacaktır. Mesela ellerini kullanamayan makas tutamaz, katlayamaz, kesemez ve bu etkinlikte sürekli başarısızlık hissi yaşar, çok zorluk yaşanır.”, Nihal Öğretmen “Eğer fiziksel özürlü öğrencinin yürümesini engelliyorsa hareketli oyunlarda ciddi problemler yaşanır. Öğrenci sürekli hareket edemez, gruptan dışlanabilir. Ayrıca yarışları kaybedeceğinden başarısızlık hissi yaşar. Isındırıcı oyunlarda da aynı şekilde beden hareketliliğine gereksinim duyulacağından yine başarısız olur ve zorlanır.”, Pınar Öğretmen “Öğrencinin özürlü yürümesini engelliyorsa drama etkinliğindeki isındırıcı çalışmalarda, taklitlerde, beden hareketliliği gerektiren canlandırmalarda ciddi sorunlar yaşanır.” sözleriyle belirtmişlerdir. Görüşmelerde öğrencilerin özür türlerine göre farklı etkinliklerde zorlanabileceklerini belirten öğretmenlerin bu ayrımı yapma konusunda kendilerine daha fazla sorumluluk düşen etkinlikleri zor olarak belirttikleri düşünülmektedir. Bazı etkinliklerde özel gereksinimli öğrencilerle özel olarak ilgilenildiğinde öğrencilerin başarı sağlayabileceği düşünüldüğü halde, öğretmenlerin bu etkinlikleri yaptırılması zor olarak belirttikleri gözlenmiştir. Bu durumun nedeninin, bu etkinliklerde öğretmenlerin sınıf düzeninin aksayabileceğini düşünmeleri, daha çok zamana ve yardımcıya ihtiyaç duyulabileceğini düşünmeleri ve çok fazla çaba harcamaktan kaçınmaları olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin Etkinliklerinde Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Yaptıkları Çalışmalar

Okullarda kendileriyle görüşme yapılan öğretmenler sınıflarında kaynaştırma öğrencilerine yönelik olarak farklı bir uygulama yapıp yapmamaları konusunda farklı görüşler bildirmişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%80) kaynaştırma öğrencilerine yönelik sınıflarında farklı uygulamalar yaptıklarını; ancak planlarında yazılı bir değişikliğe gitmediklerini, kaynaştırma öğrencisi için ayrı bir günlük ve yıllık plan hazırlamadıklarını, etkinlikler sırasında kafalarında kaynaştırma öğrencisine yönelik farklı uygulamalar yaptıklarını belirtmişlerdir. Sınıfındaki kaynaştırma öğrencisine göre etkinlikleri basitleştirdiğini, Nihal Öğretmen

“Etkinlikleri basitleştiriyorum. Okuma yazma çalışmalarını basitleştirip, izah ediyorum. Sanat etkinliklerini basitleştiriyorum, büyütüyorum.” sözleriyle belirtmiştir.

Batu (1998), öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisinin özür türüne yönelik yaptıklarını belirttikleri tekrar etmek, derse katmak gibi farklı etkinliklerin hiçbirisinin kaynaştırma öğrencisinin öğrenmesine yönelik özel olarak gerçekleştirilen etkinlikler olmadığını belirtmiştir. Batu'nun çalışmasına paralel olarak bu araştırmada öğretmenlerin farklı uygulamalar olarak belirttikleri “seviyeye göre düzenleme, ilgi, destek, tekrar, görmezden gelme, yardımlaşmanın sağlanması, motive ve onura etmek ve aile katılımları” okulöncesi eğitimde diğer öğrencilere de uygulanan yaklaşımlar olarak bilindiği için, bu uygulamaların kaynaştırma öğrencisine yapılan farklı ve özel uygulamalar olmadığı düşünülmektedir. Bu bulgunun nedeni, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi konusunda yeterli bilgi sahibi olmamalarının kaynaştırma öğrencilerine yönelik farklı ve özel ne tür uygulamalar yapabileceklerini bilmemelerinden kaynaklanmaktadır.

Görüşleri alınan öğretmenlerin bazıları (%20) ise, sınıflarında kaynaştırma öğrencisine yönelik farklı uygulamalar, etkinlikler yapmadıklarını dile getirmişlerdir. Sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerine farklı uygulamalar yapmadığını, Elif Öğretmen *“Program uygun olmadığı için değiştiremiyorum. Genel değil bireysel olarak bilgi veriyorum. Her zaman basitin faydası olmayacağını düşündüğüm için, her etkinliği basite indirmiyorum. Grup faaliyetlerini değiştiremiyorum. Bütün etkinliklerde özel ilgileniyorum.”* sözleriyle belirtmiştir. Araştırma bulguları değişiklik yapmadıklarını belirten öğretmenlerin, okulöncesi eğitim programının değiştirilmeye müsait olmadığından, kaynaştırma öğrencilerine yapılacak olan farklı uygulamaların kaynaştırma öğrencisini kendisini normal öğrencilerden çok farklı hissettireceğinden, zaten planlarının çok basit olduğundan ve değişik uygulamaya gerek duymadıklarından ve bu yüzden, bütün sınıftaki öğrencilere aynı uygulamalar ve etkinlikler yaptıklarından bahsettiklerini ortaya koymuştur.

Bu araştırmadaki görüşmeye katılan öğretmenlerin sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerine yönelik özel ve farklı uygulamalar yapıp yapmamalarının genel bulguları değerlendirildiğinde, öğretmenlerin uzmanlar tarafından hazırlanmış kaynaştırma öğrencilerine yönelik ve normal gelişim gösteren öğrencilerinkiyile paralel günlük ve yıllık plana ve bu planların nasıl uygulanacağına yönelik bilgilendirilmeye ihtiyaç duydukları düşünülmektedir.

Ülkemizdeki Okulöncesi Eğitimde Kaynaştırmanın Değerlendirilmesi

Okullarda kendileriyle görüşme yapılan öğretmenler Türkiye'deki okulöncesi eğitimde kaynaştırmanın gidişatına yönelik değerlendirmeler konusunda farklı görüşler bildirmişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin bazıları (%30), Türkiye'deki okulöncesi eğitim kurumlarında kaynaştırma eğitiminin başarıyla uygulandığını, bu eğitimin aynı kurumlarda uygulanmaya devam etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ülkemizde okulöncesi eğitimde kaynaştırmanın başarıyla uygulandığını, Şule Öğretmen *“Sınıfta engelli öğrenci sayısı az oldukça sıkıntı yaşanmaz. Ülkemizde de genel olarak başarıyla uygulanıyor. Başarı sağlamak için öğrenci sayısı az olmalı, imkânlar*

sağlanmalı, öğretmenler bilgilendirilmeli. Okul öncesi çocuklarına uygun, özü az olan öğrenebilen, düzeni bozmayan öğrenciler kaynaştırılmaya alınmalı. Bilgili, okul öncesinden mezun öğretmenlere verilmeli bu öğrenciler.” sözleriyle belirtmiştir. Araştırmanın bu bulguları, bu görüşlere sahip öğretmenlerin ana okullarda görev yaptıklarını, sınıflarında ve okullarında kaynaştırmayla ilgili problem yaşamadıklarını, kaynaştırmaya yönelik olumlu tutum geliştirdiklerini ortaya koymuştur.

Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%70) ise, Türkiye’deki okulöncesi eğitim kurumlarında kaynaştırma eğitiminin başarıyla uygulanmadığını, okulöncesi eğitim kurumlarında kaynaştırma eğitimi ile ilgili ciddi alt yapı sorunlarının olduğunu, sınıflardaki öğrenci sayılarının kaynaştırmaya uygun olmadığını, ailelerin, normal öğrencilerin ve öğretmenlerin kaynaştırmayla ilgili yeterli bilgi sahibi olmadıklarını ve olumlu tutum geliştiremediklerini belirtmişlerdir. Ülkemizde okulöncesi eğitimde kaynaştırmanın başarıyla uygulanmadığını, Pınar Öğretmen “*Kaynaştırma öğrencisi fazla olan okullar için, ayrı bir özel eğitim sınıfı olmasını istiyorum. Onlara uygun farklı oyuncaklar, materyaller istiyorum. Sınıf uygun olmadığı, öğretmen bilgisi olmadığı, imkânlar ve altyapı yetersiz olduğu için ülkemizde başarısız olduğunu düşünüyorum.*” sözleriyle belirtmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminin önemi konusunda olumlu görüşler bildirmelerine rağmen Türkiye’deki kaynaştırma eğitiminin genel olarak değerlendirilmesinde kaynaştırma eğitiminin okulöncesi eğitim kurumlarında başarıyla uygulanmadığını ve ayrı sınıflarda uygulanmasının gerektiğini belirtmeleri ve önermeleri nedeniyle, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi konusunda çelişkiler yaşadığı düşünülmektedir. Ayrıca, kaynaştırma eğitimi ile ilgili Türkiye’deki okulöncesi eğitim kurumlarında başarısızlıklar yaşandığını belirten öğretmenlerin olumsuz tutuma sahip oldukları ve sınıflarında kaynaştırma eğitimini istemedikleri halde bu görüşlerini doğrudan ifade etmekte çekindikleri düşünülmektedir.

Öğretmenlerin Tercih Ettikleri Destek Hizmet Türleri

Okullarda kendileriyle görüşülen öğretmenlerin destek hizmet almak konusundaki görüşleri farklılık göstermektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerin çoğunluğunun (%80) ihtiyaç anında uzman yardımı türünü, öğretmenlerin iki tanesinin (%20) ise uzman desteğinde kaynak oda türünü tercih edecekleri belirlenmiştir. Ancak, kendileriyle görüşülen öğretmenlerin hiç birisinin uzman desteğinde sürekli sınıf içi yardım türünü seçmediği de dikkat çekmiştir.

Öğretmenler sınıf içindeki kaynaştırma eğitimi ile ilgili çözümleyemedikleri problemleri danışmana sorarak çözümleyebileceklerini, danışmanın yönlendirmeleriyle daha doğru kararlar alıp uygulayabileceklerini ve kaynaştırmada daha çok başarı sağlayacaklarını belirtmişlerdir. Destek hizmet türü olarak ihtiyaç anında uzman yardımı istediğini, Meral Öğretmen “*Ben ihtiyaç duyduğum anda uzman yardımı isterim. Onu sınıftan uzaklaştırmak istemediğim için kaynak oda olmaz. Sınıfta sürekli uzmanın olması dikkatimi dağıtır, olmaz. Dikkat gerektiren faaliyetlerde sıkıldığı zaman ne yapacağımı uzmandan öğrenmek, sonra uygulamak isterim.*” sözleriyle belirtmiştir. Destek hizmet

türlerinden uzman desteğini tercih eden öğretmenler kaynak oda hizmet türünde öğrencinin dışlanacağını, yalnız kalacağını, kaynaştırmanın amacına ulaşmayacağını düşündükleri için tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Bu araştırmadaki öğretmenlerin büyük çoğunluğunun tercihi olan uzman desteğinin alanyazında da desteklendiği görülmektedir (Batu, 1998; Baykoç-Dönmez ve Avcı, 1998).

Görüşmelerde öğretmenlerden ikisinin destek hizmet türlerinden kaynak odayı tercih etmelerinin nedeni, öğrencilerinin ağır derecede zihin özüne sahip olmaları ve sınıfta zihin özürlü öğrenciyle karşılaştıkları sorunları çözememeleri olabileceği yönündedir. Destek hizmet türü olarak uzman desteğinde kaynak oda istediğini, Elif Öğretmen *“Benim öğrencim zihinsel engelli olduğu için ayrı bir kaynak odada özel eğitime ihtiyacı var. Rehabilitasyon merkezlerindeki eğitimin süresi yetersiz artırılmalı. Uzman olmadığım için, sorunları çözemiyorum. Zekâ geriliği yoğun olduğu için sürekli uzman eğitimine ihtiyacı var. Sınıfta uzmanın sürekli olmasını istemem çünkü öğrenciyle sınıfta sürekli bireysel ilgilenmesi beni rahatsız eder. İhtiyaç anında uzman desteği de istemem çünkü zekâ geriliği yoğun olduğu için sürekli uzman eğitime ihtiyacı var.”* sözleriyle belirtmiştir.

Bu araştırma bulguları öğretmenlerin sınıf içerisinde sürekli bir uzmanın bulunması halinde bu durumdan rahatsız olacaklarını, öğrencilerin otorite olarak sadece kendilerini kabul etmeyeceklerini, sınıfta karmaşa yaşanacağını ve bu durumlardan hem kendilerinin hem de öğrencilerin rahatsız olacağını belirttiklerini ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde istedikleri destek hizmet türlerinin bulgularının genel değerlendirilmesi yapıldığında, öğretmenlerin hepsinin destek hizmet türüne ihtiyaç duyduklarını belirttikleri ve destek hizmet ile kaynaştırmada daha çok başarı sağlayabileceklerini düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Bu konuda öğretmenlerin kendilerini kaynaştırma eğitimi ile ilgili yetersiz bilgi ve deneyime sahip olduklarını düşündükleri için destek hizmet türlerine ihtiyaç duyduklarını belirttikleri düşünülmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde sorunlar yaşamasının nedeninin destek hizmet alamamalarına bağlı olduğu da düşünülmektedir.

Araştırma bulguları değerlendirilirken aşağıda belirtilen sınırlıklar göz önünde bulundurulmalıdır.

1. Araştırma 2008–2009 eğitim-öğretim yılında Nevşehir il merkezinde bulunan ve kaynaştırma eğitimi uygulaması yapan iki anaokulu ve üç anasınıfları ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın yapılacağı okullarda okul müdürü araştırmaya katılacak olan öğretmenleri bu konuda bilgilendirmiştir. Öğretmenlerin, araştırmacının okul müdürüyle olan bağlantısından dolayı bazı çekinceler yaşamış olabilecekleri düşünülebilir.
3. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden sadece yarı-yapılandırılmış görüşmeler kullanılması, araştırmanın bir diğer sınırlılığı olarak düşünülebilir.
4. Araştırmada bazı öğretmenlerin görüşmeleri sınıf içinde gerçekleştirme isteklerinden dolayı, görüşme tekniğinin önemli şartlarından olan “sessiz ortam ve rahatsız edilmeme” şartına tam olarak uyulamamıştır.

5. Öğretmenlerin araştırmadaki okul idaresi ile ilgili sorularda çok dikkatli ve özenli cevaplar veriyor olmaları, öğretmenlerin gerçek düşüncelerini tam olarak dile getiremedikleri kuşkusunu ortaya çıkarmıştır

Sonuç olarak, araştırma bulguları Türkiye’de ve dünyada kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan araştırmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırma ile okulöncesi öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde daha başarılı olmaları ve yaşanan sorunları çözebilmeleri için özel gereksinimli bireylerin eğitimine yönelik bilgilendirilme ihtiyacında oldukları belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin kendi becerilerini gerçekleştirebilen ve sınıf içinde sorunsuzca hareket edebilip, çok fazla öğrenme problemi yaşamayan bütün özel gereksinimli öğrencilerin okulöncesi eğitimde kaynaştırılabileceğini ancak, görme özürlü ve ileri derecede zihin özürlü öğrencilerin okulöncesi eğitimde kaynaştırmada öğrenemeyeceği ve bağımsız hareket edemeyeceği nedeniyle sorunlar yaşayacağını belirttikleri görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin sınıflarında kaynaştırma öğrencileriyle en çok kurallı grup etkinliklerinde, dikkat gerektiren ve bilişsel alana dayalı etkinliklerde zorlandıkları ve etkinliklerde kaynaştırma öğrencisinin başarısının özür durumuna göre değiştiğini de belirttikleri belirlenmiştir. Araştırma ile kaynaştırma öğrencisinin en çok sosyal alanda ve dil alanında başarı gösterdiği bu başarının öğretmenden, aileden, öğrencilerden ve Özel Eğitim Merkezlerinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Ayrıca, kaynaştırma öğrencisinin en çok etkinliklere katılımda sorunlar yaşadığı ve bu sorunların öğretmenin özel gereksinimli öğrenciler ile ilgili yeterli eğitim almamasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu duruma paralel olarak araştırma sonucunda öğretmenlerin sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerine yönelik farklı uygulamaları planlamakta, özel gereksinimli öğrencilere yönelik gerekli eğitimi alamamalarından dolayı, yetersiz ve başarısız oldukları da ortaya konmuştur. Araştırma sırasında, öğretmenlerin okulöncesi eğitimde kaynaştırmada daha başarılı olunabilmesi için çeşitli kurum ve kişilerden beklentilerinin olduğu belirlenmiş ve öğretmenlerin kaynaştırma sürecinde bulunan herkesin işbirliği içerisinde olmaları ve özel gereksinimli bireylerle ilgili eğitim almaları gerektiğini özellikle belirttikleri görülmüştür.

Son olarak, bu araştırma ile araştırmaya katılan öğretmenlerin ülkemizdeki okulöncesi eğitimde kaynaştırma uygulamalarının başarıyla uygulanmadığını, sadece fiziksel imkânları iyi olan okullarda başarıyla uygulanmaya başladığını belirttikleri ve daha başarılı bir kaynaştırma eğitimi için destek hizmet türlerinden genel olarak sınıflarında sorunların çözümüne yardımcı ihtiyaç anında uzman desteğini istedikleri belirlenmiştir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Kaynaştırma uygulaması öncesinde ve kaynaştırma eğitimi sırasında sistematik bir şekilde, öğretmenlere ve uygulamada yer alan herkese okulöncesi eğitimde özel eğitim ve kaynaştırma uygulamasına ilişkin bilgilendirme yapılmalıdır.
2. Kaynaştırma uygulamasına yönelik kurumlar arası (öğretmen-aile-RAM-okul idaresi) işbirliği sağlanmalıdır.

3. Kaynaştırma uygulaması yapılan okulöncesi eğitim kurumlarında, öğretmenlere ve öğrencilere kaynaştırma eğitimi konusunda destek hizmet sağlayacak özel eğitim danışmanı görevlendirilmelidir.
4. Kaynaştırma uygulaması yapılan okulöncesi eğitim kurumlarında, öğretmene ve öğrenciye yardım sağlamak amaçlı sınıf yardımcıları bulundurulmalıdır.
5. Kaynaştırma uygulaması yapılan okulöncesi eğitim kurumlarının örgütsel ve yönetsel yapısı yasa ve yönetmeliklere uygun olarak düzenlenmelidir.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Kaynaştırma uygulaması yapılan okullarda, görüşmeden farklı veri toplama teknikleri kullanılarak kaynaştırma uygulamasının değerlendirilmesi,
2. Bu tür araştırmaların kaynaştırma uygulaması yapılan diğer okullarda da yapılması,
3. Öğretmenlere kaynaştırma eğitimi ile ilgili bilgilendirme programları verilmesinin, kaynaştırma eğitiminin değerlendirilmesindeki öğretmen görüşlerini değiştirip değiştirmeyeceğinin belirlenmesi,
4. Kaynaştırma uygulaması yapılan okulöncesi eğitim kurumlarındaki normal gelişim gösteren öğrencilerin, kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Atay, M. (1995). *Özürlü çocukların normal yaşlıları ile birlikte eğitim aldıkları kaynaştırma programlarına karşı öğretmen tutumları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, N. (1998). Entegrasyon ve entegre sınıf öğretmeni. *Destek, Türkiye Sakatları Koruma Vakfı*, 1, 20–23.
- Batu, S. (1998). *Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırılmaya ilişkin görüş ve önerileri*.Yayınlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Baykoç-Dönmez, N., Avcı, N. & Aslan, N. (1997). ‘Entegrasyona katılan ve katılmayan bireylerin entegrasyona ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *7. Özel Eğitim Günleri*, No. 25.
- Berg, B. L. (1998). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Boston: Allyn and Bacon.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. (1992). *Qualitative Research for Education to Theory and Methods*. Boston: Allyn and Bacon A Division of Simon & Schuster Inc.,
- Bradley, D. & West, F. (1994). Staff training for inclusion of students with disabilities: Visions from school-based educators. *Teacher Education and Special Education*, 2, 117–128.
- Brown, M. S., Bergen, D., House, M., Hitle J. & Dickerson T. (2000). Examining the relevance of developmentally appropriate practices, classroom adaptations and parental participation in the context of an integrated preschool program. *Early Childhood Education Journal*, 1, 51.
- Croll, P., D. & Moses (1985). *One In Five The Assessment and Incidence of Special Educational Needs*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Ersoy, Ö. (2002). Erken Çocukluk Eğitimi Programlarında Özel Gereksinimli Olan Çocuklar İçin Çevre Düzenlemesi. *21. Y.Y. Erken Çocukluk Eğitimi Sempozyumu*.
- Erturan, N. (2003). *Özel Gereksinimli Olan Çocukların Bulunduğu Sınıflarda Ders Ortamlarının Düzenlenmesi*. İstanbul: Epilson Yayıncılık.
- Gay, L.R. (1987). *Education Research*. Colombus: Merrill Publishing Company.
- Gresham, F.M. (1982). Misguided mainstreaming: The case for social skills training with handicapped children. *Exceptional Children*, 48, 422-433.
- Jonney, R. E., Snell, M. E., Beers, M. K. & Raynes, M. (1995). Integrating students with moderate and severe disabilities into general education classes. *Exceptional Children*, 5, 425–439.
- Karamanlı, D. (1998). *Okul öncesi dönemde entegrasyon sınıflarında bulunan 5–6 yaş grubundaki normal çocukların ve sınıf öğretmenlerinin zihinsel engelli çocukların sosyal uyum davranışları hakkındaki algılamalarının incelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kasalı, İ. (2002). *Anaokulları ve anasınıflarındaki 4–6 yaş çocukların eğitimlerinde kullanılan araç gereçlerin mevcut durumu ve niteliklerinin belirlenmesi (Diyarbakır Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

- Kaya, İ. (2005). *Anasınıfı öğretmenlerinin kaynaştırma (entegrasyon) eğitimi uygulamalarında yeterlilik düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kırcaali-İftar, G. (1992). *Özel Eğitimde Kaynaştırma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- LeCompte, M. D. & Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research*, 52, 31–60.
- Lewis, R. B. & Doorlag, D. H. (1987). *Teaching Special Students in the Mainstream*. Columbus: Merrill Publishing Company.
- Link, M.P. (1991). Is integration really the least restrictive environment? *Teaching Exceptional Children*, 3, 43-45.
- Macy, D. J. & Carter, J. L. (1978). Comparison of a mainstream and self-contained special education program. *The Journal of Special Education*, 3, 303–313.
- Olson, J.; Murphy, C. L. & Olson, D. P.(1999). Readyng parents and teachers for the inclusion of children with disabilities. *A Step-By-Step Process, Young Children*, 3, 18-19-22.
- Özbaba, N. (2000). *Okul öncesi eğitimcileri ve ailelerin özel eğitime muhtaç çocukları ile normal çocukların entegrasyonuna (kaynaştırılmasına) karşı tutumlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. London: Sage Publications.
- Rule, S., Killoran, J., Stowitschek, J., Innocenti, M. & Striefel, S. (1985). Training and support for mainstream day care staff. *Early Child Development and Care*, 20, 99–113.
- Sargın, N. (2001). Anasınıfında Bulunan Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Öğretmen Tutumlarına İlişkin Bir Çalışma. Konya: XI. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri.
- Salend, S J. (1998). *Effective Mainstreaming*. Columbus: Ohio, Merrill Publishing Co.
- Stephens, T. M., Blackhurst, A. E. & Magliocca, L. A. (1982). *Teaching Mainstreamed Students*. New York: John Wiley and Sons, Inc..
- Uysal, A. (1995). *Öğretmen ve okul yöneticilerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Varlıer, G. (2004). *Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Yavuz, C. (2005). *Okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. & Şimşek H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Williams, W. & Fox, T. J. (1996). Planning for inclusion: A practical process. *Teaching Exceptional Children*, 6, 6–13.